

מדוע נספו כה רבים מיהודי הולנד?

הרצאה של פרופ' דן מכמן

ראשי פרקים להרצאה:

1. הבעיה ההיסטוריוגרפית: כ-75% מיהודי הולנד נספו, לעומת כ-43% מיהודי בלגיה, כ-23% מיהודי צרפת, כ-50% מיהודי גרמניה – והרי ההולנדים היו "טובים"?
2. המיתוס של ההולנדים הטובים, סיבותיו ומידת אמיתותו.
3. האבחנה בין רוצחים/רודפים, קורבנות ומשקיפים בחקר השואה. מי אשם ב"תוצאה ההולנדית": הגרמנים, ההולנדים או היהודים? בחינת ההיסטוריוגרפיה.
4. "השואה" – המשגתה, וסקירת התפתחות המדיניות האנטי-יהודית של הנאצים.
5. הגרמנים: המטרות האידיאולוגיות והמדיניות של גרמניה הנאצית בהולנד; המינהל הגרמני; המרכיב האוסטרי; חוזקו של הס"ס; שאלת המחלקה לענייני יהודים.
6. ההולנדים: המיתוס והמציאות; ההבדלים בין אמסטרדם לשאר המדינה; הכנסיות; חסידי אומות העולם (ההיבט הכספי).
7. היהודים: הפיזור הדמוגרפי של יהודי הולנד; המנטאליות של יהודי הולנד; היודנראט.

ביבליוגרפיה בסיסית:

1. יוסף מכמן, הרטוך בים, דן מכמן, **פנקס הקהילות: הולאנד**, יד ושם, ירושלים תשמ"ה
2. יוסף מכמן, [הערכים: הולנד, אמסטרדם, יודסה ראט, וסטרבורק], **האנציקלופדיה של השואה**, יד ושם וספרית פועלים, תל-אבי תש"ן
3. דן מכמן, **השואה וחקרה: המשגה, מינוח וסוגיות יסוד**, מורשת/בית לוחמי הגטאות/יד ושם, תל-אביב תשנ"ח
4. שמואל הכהן, **כמו אבנים שותקות**, כתר, תל אביב תשמ"ט
5. Jacques Presser, *Ashes in the Wind*, Wayne State University Press, Detroit, 1988
6. Bob Moore, *Victims and Survivors*, Arnold, London, 1997
7. Jozeph Michman and Bert-Jan Flim, *Encyclopedia of the Righteous Among the Nations: The Netherlands*, Yad Vashem, Jerusalem 2004

**מסמך: קטעים מנאומו של מושל הולנד, רייכסקומיסאר ארתור זייס-אינקווארט
(Arthur Seyss-Inquart) בהיכל הקונצרטים (Concertgebouw) באמסטרדם לפני
חברי המפלגה הנאצית הגרמנית (NSDAP), 12 במארס 1941**

ניתן לטעון בביטחון, שבמפנה המאה השש-עשרה לערך, נמצאו בעם ההולנדי – באותה המידה שנמצאו בשאר שבטי העמים שהיו קשורים אז ברייך המשותף [=הקיסרות הרומית הקדושה, היא "הרייך הראשון"] – התכונות והתנאים ליהפך למרכיב של העם הגרמני שנתהווה לאחר מכן מהשבטים שנותרו במסגרת הרייך, לו הייתה התפתחותו [של העם ההולנדי] קשורה עמהם. משמעותה של קביעה זאת היא, שההולנדים והגרמנים לא היו לעם אחד [רק] מנקודת המבט של המדינה הלאומית, אך שיש בהם נתונים זהים של גזע, וכי על כן הם עמים הקרובים לפי הדם, ובשל כך מסוגלים הם להתקרבות מתמדת. [...]

מן העובדה, שבארצות הכבושות שממערב לגבול הישן של הרייך הגרמני הונהג רק בהולנד מינהל אזרחי, יש להסיק כי הפיהרר [אדולף היטלר] ביקש לטפל בהולנד בראש וראשונה שלא מנקודת מבט של ארץ הכבושה בידי הכוח הצבאי הגרמני. [...]

היהודים אינם נחשבים בעינינו להולנדים. הם האויבים, שעמם אי אפשר להגיע לידי שביתת נשק או שלום. [...] נכה ביהודים בכל מקום שנמצאם, ומי שילך עמם ישא בתוצאות. הפיהרר הכריז שתפקידם של היהודים באירופה נגמר, ועל כן נגמר תפקידם.¹

הדבר היחיד שעליו ניתן להידיין הוא הנהגת מצב-מעבר נסבל, תוך שמירה על העמדה הבסיסית, שהיהודים הם אויבים, כלומר תוך נקיטת זהירות היאה ביחס לאויבים. אולם, במה שנוגע לאותו היום, שבו לא תדאג כאן עוד גרמניה כמטטר כיבוש לשמירת הסדר בחיים הציבוריים,² או-אז יעמוד העם ההולנדי בפני הברירה אם ברצונו לסכן את ההליכה החברית המשותפת [עם העם הגרמני] בשל היהודים. [...]

אנו רוצים, שההולנדים עצמם, מתוך שכנוע פנימי ובכל נפשם, יטו שכם במפעל הבניין הגדול של תחום הקהילה הגרמאנית [germanisch] שלנו, ועמו – של אירופה חדשה. [...]

באופן זה באנו לכאן, אנו ניצבים על קרקע זאת כדי למלא ייעוד היסטורי. לא ניסוג מקרקע זאת לפני שהמשימה תתבצע. מי שירצה להזיזנו אפילו מילימטר [אחד] ממילוי משימה זאת, יצטרך תחילה לקרענו לגזרים. אכן, מלאים אנו בפנאטיות דתית.

אדולף היטלר, הפיהרר של הרייך הגרמני הגדול, הפיהרר של כל הגרמאנים בסדר החדש במערב, הטיל עלינו משימה. אנו מוכנים [לבצעה], וגם אם ניפול במערכה, הוא ינצח. יחי הפיהרר!

(מקור: Rede van den Rijkscommissaris Rijksminister Dr. Seyss-Inquart gehouden op Woensdag 12 Maart 1941 in het Concertgebouw te Amsterdam voor het Arbeitsbereich der N.S.D.A.P. in de (Nederlanden)

¹ זייס-אינקווארט התייחס בדברים אלה לנאומו הידוע של היטלר ברייכסטאג הגרמני ביום 30 בינואר 1939, נאום שעל חלקיו שדנו ביהודים חזר בהדמנויות אחדות מאוחר יותר. בין השאר קבע באותו נאום: "היום ארצה שוב להתנבא: אם יעלה בידי יהדות הממון הבינלאומית באירופה ומחוצה לה לדרדר את העמים, פעם נוספת, למלחמה עולמית – אזי תהיה התוצאה לא בולשביציה של העולם ועמה ניצחון היהדות, אלא השמדת הגזע היהודי באירופה...".
² כלומר, הולנד תשולב לחלוטין ברייך, ולא תהיה עוד בגדר "מדינה כבושה".